

תגובות בעולם הערבי: טשטוש הקווים המסורתיים

אמילי לנדאו

אחד ההיבטים המעניינים במערכה בין חזבאללה לישראל נוגע לעמדתן של מדינות ערב ביחס להתפתחויות. בצעד חריג יצאו מצרים וירדן מיד עם היוודע דבר החטיפה של חיילי צה"ל בגבול הצפון בפומבי נגד פעולת חזבאללה, שאותה הגדירו כבלתי הולמת וחסרת אחריות. שר החוץ הסעודי הצטרף לביקורת הנוקבת והוסיף שפעולות חזבאללה הן הרפתקה לא מחושבת, המחזירה את האזור שנים אחורה, ומהוות סיכון לעולם הערבי "מבלי לקבל את אישור השלטון המרכזי ומבלי תיאום עם מדינות ערב". עמדות אלה הובעו גם במסגרת כינוס חירום של הליגה הערבית, שהתקיים ארבעה ימים לאחר ההתקפה של חזבאללה, ובו דנו בהתפתחויות בצפון. בכינוס נחשפה המחלוקת הקיימת בעולם הערבי כלפי חזבאללה, כאשר מול המדינות המתונות התייצבה סוריה כתומכת העיקרית בארגון בקרב מדינות ערב.

בכך הן חושפות חילוקי דעות סביב נושא שבדרך כלל היה קל ליצור סביבו קונסנסוס רחב. יתר על כן, אמירות אלה קוראות תיגר על עמדות מושרשות היטב בציבור הערבי, ומחדדות את הפערים בין הממשלות לאזרחים.

את ההסבר לתגובות החריגות של שלוש המדינות יש לחפש בהקשר האזורי הרחב יותר. למעשה משקפות ההצהרות בגנות חזבאללה את תסכולן של המדינות המתונות לא רק מסכנות האסלאם הקיצוני, אלא גם, ואולי בעיקר, מפעילותה של איראן במרחב, ומהניסיונות שלה לחזק את מעמדה במזרח התיכון באמצעות תוכניתה הגרעינית. שלוש המדינות שגינו את חזבאללה הן המדינות המודאגות ביותר מפעילותה הגרעינית של איראן, אך בהקשר הישיר של איראן קשה להן לומר את הדברים בצורה מפורשת.

להגיע לארה"ב לשיחות עם הנשיא בוש ועם שרת החוץ קונדוליסה רייס. האם אנחנו עדים לדינמיקה חדשה באזור, שמאופיינת בקווי שבר פומביים חדשים בתוך העולם הערבי?

ע לרקע העמדות נגד חזבאללה שמענו בשבוע הראשון ללחימה את דובר משרד החוץ האמריקאי אומר, כי המדינות שמתחו ביקורת על הארגון – קרי: מצרים, ירדן וסעודיה – עתידות

למעשה משקפות ההצהרות בגנות חזבאללה את תסכולן של המדינות המתונות לא רק מסכנות האסלאם הקיצוני, אלא גם, ואולי בעיקר, מפעילותה של איראן במרחב, ומהניסיונות שלה לחזק את מעמדה במזרח התיכון באמצעות תוכניתה הגרעינית

עמדתן של שלוש המדינות בסוגיה זו היא משמעותית והיא משקפת נכונות מצדן לצאת באופן חד-משמעי, ופומבי, מהתבנית המקובלת של גינוי אוטומטי לישראל כל אימת שזו נלחמת עם גורם ערבי כלשהו.

לשחק תפקיד חשוב בהפעלת לחץ על המדינות התומכות בחזבאללה: סוריה ואיראן. כמה ימים אחר-כך התבשרנו כי מלך סעודיה שוחח עם נשיא איראן על המצב בלבנון, וכי שר החוץ הסעודי עתיד

וגלויה – הן בשל חששן האמיתי ממדינה זו, והן בשל הנורמה המקשה עליהן לדבר בגנות תוכניתה הגרעינית של איראן כל עוד אין התגייסות נחושה נגד ישראל (הנתפסת כמדינה גרעינית).

במשבר הנוכחי הפעילות התוקפנית של חזבאללה בשטחה הריבוני של ישראל, וללא כל התגרות מצדה, העמידה אותו כגורם שקל יחסית לגנות אותו ולגרוף רווח כפול. מדינות ערב הצליחו להעביר הן מסר ישיר לחזבאללה – ארגון המסמל את האיום שמהווים גורמים אסלאמיים קיצוניים – והן מסר עקיף לאיראן, התומכת בחזבאללה. חשוב להדגיש כי

משהו ביניהם – מה שאנחנו רואים בבירור הוא שקיים קשר בין חזבאללה לאיראן מבחינת הדימוי של שניהם בעיני מדינות אחרות: כגורמים שמטלטלים ומסכנים את היציבות במזרח התיכון. ותמיכתה המפורשת והפומבית של איראן בפעולות הנוכחיות של חזבאללה רק מחזקת את החשש והתסכול מול פעולות הארגון.

אין ספק כי העמדה שביטאו שלוש המדינות היא גם שברירת. מובארכ הכחיש בימים האחרונים את הפרסומים בתקשורת הישראלית על חזית מצרית-ירדנית-סעודית נגד חזבאללה, וכן דחה את ביקורה הרשמי של שרת החוץ רייס בקהיר במטרה לגייס

בשל ההקשר האזורי הרחב יותר שבו נאמרו הדברים של שלוש המדינות, העמדה שהן מביעות נגד חזבאללה חשובה ובעלת פוטנציאל להוות בסיס להתחזקות הקולות המתונים במזרח התיכון

בעמדה שנקטו באשר לפעילותו הצבאית של הארגון נזהרו המדינות במיוחד שלא להטיח האשמות ישירות כלפי איראן, אלא העבירו את המסר במשתמע. מבלי להיכנס לשאלת אופיו המדויק של הקשר בין איראן לחזבאללה – אם מדובר בארגון שהוא בובה של מדינה, או לחלופין בארגון שמונע הרבה יותר משיקולים פנים-לבנוניים, או

את מדינות ערב המתונות מול איראן וסוריה, בטענה שלא נוח למצרים לארח את רייס על רקע הפצצות צה"ל בביירות. במפגש של המשלחת הסעודית עם הנשיא בוש ושרת החוץ רייס בווינגטון הסתייגו פקידים סעודים מפעילות שתצור רושם ברור כי סעודיה פועלת כשליחה של ארה"ב. ההתנהלות הזאת מדגימה כי אחדות עמדתן

בנושא עלולה להשתנות בקלות.

עם זאת, בשל ההקשר האזורי הרחב יותר שבו נאמרו הדברים של שלוש המדינות, העמדה שהן מביעות נגד חזבאללה חשובה ובעלת פוטנציאל להוות בסיס להתחזקות הקולות המתונים במזרח התיכון. אפשר לצרף את ההתבטאויות הנוכחיות למאמצי התיווך החשובים של מצרים בהקשר הישראלי-פלסטיני בשנתיים האחרונות – מאמצים שהחלו לפחות שנה לפני ביצוע תוכנית ההתנתקות ונמשכים עד עצם ימים אלה במגעים סביב התנאים לשחרורו של החייל החטוף גלעד שליט.

אין ספק שקיים אינטרס משותף בין ישראל ובין מדינות ערביות מתונות באשר לשאיפות האזוריות של איראן ולסכנה של אסלאם קיצוני הפועל במרחב – אם בתמיכת איראן ואם לאו. חשוב להכיר בכך שבמונחים אלה נוצרה כאן הזדמנות מדינית נדירה – מעין חלון הזדמנות צר, שנפתח תוך כדי המשבר הנוכחי. אף על פי כן, עדיין לא נעלמה שורה ארוכה של נושאים המפרידים בין ישראל ובין מדינות ערב, וכדי להדגיש את המשותף ולבנות עליו במסגרת יחסי המדינות בהמשך הדרך, יש לפעול בתבונה. לא רצוי להקשות עוד יותר על הממשלים שמאמצים עמדות שאינן פופולאריות בכך שמעמידים אותן במצב של בחירה בין ישראל וארה"ב ובין האינטרס הערבי.